

Országos tanévnyitók Sárospatakon, 1976-2001

Mádl Ferenc, Orbán Viktor, Polinszky Károly, Pozsgay Imre beszédei

Sárospatakon az elmúlt negyedszázad során négy ízben került sor országos, vagy országos jelentőségű tanévnyitó ünnepségre. A legalább miniszteri szintű programok – az iskolatípus, vagy a fenntartó szempontjából – négy különböző intézményt érintettek.

1976. szeptember 10-én Polinszky Károly oktatási miniszter a tanévnyitó keretében avatta Comenius Tanítóképző Főiskolává az addigi nevén Felsőfokú Tanítóképző Intézetet. 1981. augusztus 30-án Pozsgay Imre művelődési miniszter a 450. tanévbe lépő Rákóczi Gimnázium udvarán tartott országos ünnepségen mondta el beszédét. 1993. szeptember 1-jén iskolaavató és tanévnyitó köszöntőt tartott Mádl Ferenc művelődési és közoktatási miniszter az újonnan átadott Árpád Vezér Gimnáziumban. 2001. augusztus 30-án pedig Orbán Viktor miniszterelnök volt az országos református tanévnyitó ünnepséget rendező Sárospataki Református Kollégium Gimnáziumának vendége.

Az alábbiakban a történeti időrendet követve közzétesszük az elhangzott beszédeket, illetve – ha az eredeti szö-

veg nem állt rendelkezésre – a rendezvényről hírt adó újságközleményt. Az akkori sajtó természetesen többször is foglalkozott az országos jelentőségű helyi eseményekkel, így a tudósítások közül a legrészletesebbet választottuk ki. A közölt beszédek fontos kortörténeti dokumentumok, mert őrzik az előadók személyes vonásait, de tükröződik bennük az adott korszak ideológiai, oktatáspolitikai felfogása is. Közös vonásuk azonban, hogy bizonyítják: a pataki nevelés hagyományait és a település kiemelkedő iskolavárosi jelentőségét minden politikai rendszer elismerte.

Polinszky Károly tanévnyitó beszéde a Comenius Tanítóképző Főiskolán, 1976.

Polinszky Károly (1922-1998) Kosuth-díjas kémikus, egyetemi tanár, oktatáspolitikus, az MTA rendes tagja. 1963-ig a Veszprémi Vegyipari Egyetem, 1980-86 között a Budapesti Műszaki Egyetem professzora és rektora. 1963-74 között művelődésügyi miniszterhelyettes, 1974. május-júni-

usban művelődésügyi miniszter, 1974-től 1980-ig oktatási miniszter.

A tanítóképzés 427., a tanítóintézeti képzés 120., a felsőfokú tanítóképzés 18., az óvónői képzés 6. és a főiskolai tanítóképzés első tanévét megnyitó nyilvános tanácsülésen Kődöböcz József főiskolai igazgatóhelyettes köszöntötte a diákokat és a vendégeket Sárospatakon. Az ünnepségen, amelyet szeptember 10-én délelőtt 10 órakor tartottak meg, részt vett dr. Polinszky Károly oktatási miniszter, Deme László, a Borsod megyei Pártbizottság titkára, dr. Ladányi József, a Borsod megyei Tanács elnöke, dr. Voksán József, a Pedagógus Szakszervezet főtitkára, Török László, a KISZ Borsod megyei Bizottságának első titkára, valamint országos, megyei, pártállami és tömegszervezetek képviselői, Sárospatak vezetői, a testvérintézmények küldöttei.

A köszöntő és a tanítóképző főiskola női karának rövid műsora után dr. Polinszky Károly oktatási miniszter mondott avató és névadó ünnepi beszédet.

– 1654-ben mondotta Comenius: Bár csak az én pataki iskolámat felvirágozni látnám. Az a tény, hogy ma a főiskolává vált sárospataki tanítóképző az ő nevét veszi fel, tiszteletteljes főhajtás is a nagy pedagógus előtt, – mon-

dotta többek között ünnepi megnyitójában a miniszter, majd szólt róla, hogy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1974. évi 10. számú törvényerejű rendeletében elhatározta, hogy 8 tanítóképző intézetet kell fokozatosan főiskolává előléptetni. Az elmúlt évben négy főiskolai avatóra került sor.

Idén a kecskeméti óvónőképző, a bajai, a debreceni és a sárospataki tanítóképző intézet kapta meg a főiskolai rangot. Patakon kiemelkedő jelentőségű a tanítóképzés, hiszen hazánkban elsőként itt indult meg 1549-ben, igaz, akkor csak járulékos elemként. De Comenius itt-tartózkodása idején már elmondhatták: a pataki iskola egész Magyarországnak képezte a tanítókat. A szervezett tanítóképzés 1857-ben kezdődött meg és az iskola történetében 1959 a következő nagyon jelentős dátum, amikor felsőfokú oktatási intézménnyé vált. A történeti múlt felidézése után arról szólt dr. Polinszky Károly, hogy az 1972-es oktatáspolitikai határozat nagy figyelmet szentelt az általános iskolára és a főiskolává kinevezés ezzel szorosan összefügg.

– Különösen értékes számunkra, hogy továbbfejlesszük az alsó tagozatot, s hogy a szocialista társadalom felépítésében szakmailag jól felkészült, szocialista gondolkodású, elkötelezett

pedagógusok segítsenek bennünket. Biztos vagyok benne, hogy a Comenius nevét viselő sárospataki tanítóképző főiskola élen jár ebben – mondotta.

A Comenius Tanítóképző Főiskolai diákjait és tanárait köszöntötte dr. Ladányi József, a megyei tanács elnöke is, aki átadta a megyei tanács által adományozott új zászlót dr. Károly István főigazgatónak. A zászló átadásakor – amelyen az “Alkotva válunk alkotókká” mondat olvasható – szolt arról is, hogy a megye iskoláiban várják a fiatalokat, számítanak rájuk. A főiskola új zászlajára az egri, a győri, a debreceni, a kecskeméti testvérintézetek, és a sárospataki Rákóczi Gimnázium képviselői kötöttek szalagot. Az új, 1976-77-es tanévet dr. Károly István főigazgató nyitotta meg, aki többek között elmondotta, hogy az elmúlt 17 évben 1310 tanító és 300 óvónő szerzett diplomát az intézetben. A tanévnyitó beszéd után tette le a főiskolai esküt az a 92 tanítójelölt, és 75 óvónőjelölt, akik most kezdik meg tanulmányaikat a nappali tagozaton. Végezetül dr. Károly István bejelentette, hogy a Főiskola Tanácsa 48 pedagógusnak adományozott arany-, gyémánt-, és vasoklevelet, amelyeket az idős pedagógusok az iskolai tanévnyitón vettek át. Az ünnepséget bezárva idézték megint Comenius, aki

nagyfényűnek álmodta meg a pataki iskolát, feladatul adva évszázadok múltán is: olyan pedagógusokat kell nevelni, akik a felnövekvő nemzedéket a csúcsra vezetik.

(Megjelent: Alkotva válunk alkotókká. Főiskolai tanévnyitó Sárospatakon = Észak-Magyarország, 1976. szeptember 11.)

Pozsgay Imre tanévnyitó beszéde a Rákóczi Gimnáziumban, 1981.

Pozsgay Imre (1933) politikus, a filozófiatudománykandidátusa. 1975-76-ban kulturális miniszterhelyettes, 1976-tól 1980-ig kulturális miniszter, 1980-82 között művelődési miniszter. 1982-88 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtákará, 1988-90 között államminiszter. 1980-89 között az MSZMP Központi Bizottsága, 1988-89-ben a Politikai Bizottság tagja. 1991-től a KLTE egyetemi tanára.

A sárospataki általános iskolák, a Rákóczi Gimnázium, a középfokú tanintézetek valamennyi diákja ünneplőbe öltözött vasárnap. Délután 5 órakor a gimnázium udvarán tartották meg az országos tanévnyitó ünnepséget, amelyre nemcsak a diákok és a pedagógusok, a szülők, a jubileumi ünnepségre összesereglett öregdiákok

voltak kíváncsiak, hanem a város lakói is. A tanévnyitó ünnepségen részt vettek – amint azt meg nyitójában Borsos Árpád, a Borsod megyei Tanács művelődési osztályvezetője is említette – a párt-, állami és társadalmi szervezetek országos és megyei képviselői, a megyei alsó-, közép- és felsőfokú intézmények vezetői. Az elnökségben foglalt helyet Pozsgay Imre művelődési miniszter, Grósz Károly, az MSZMP KB tagja, a Borsod megyei Pártbizottság első titkára, valamint dr. Ladányi József, a Borsod megyei Tanács elnöke is.

A Himnusz után – amelyet a sárospataki oktatási intézmények egyesített énekkara adott elő – Pozsgay Imre művelődési miniszter mondott tanévnyitó ünnepi beszédet.

Elsőként a jubiláló intézmények tanárait, tanulóit köszöntötte, s e helyről kívánt hazánk valamennyi pedagógusának, gyermek- és ifjúságvédelemmel foglalkozó szakemberének, s valamennyi diákjának sikeres, örömteli munkát az új tanévben.

– Ilyenkor, tanévkezdéskor a művelődési kormányzat éppúgy, mint a művelődésügy minden érdemes dolgozója, határozott eszmékkel és megfontolt tervekkel, felkészülten lát neki feladatának – mondotta. – Ezek az eszmények és tervek lényegesen nem térnek el az előző évitől, de abban

igen, hogy újabb tapasztalatok, ismeretek birtokában, nagyobb tudással, mélyebb meggyőződéssel, tehát általában felkészültebben közeledünk fontos célunkhoz, a szocialista nevelőiskola megteremtéséhez, általánossá tételéhez. A pedagógusok nagy többségében tudatosodott, hogy az iskola nem csupán az ismeretközlés színtere, hanem a társadalom nevelésének egyik legfontosabb intézménye, ahol a tanítási órák és az órán kívüli tevékenységek egyaránt a személyiség formálódását, képességeinek kibontakozását segítik. Az iskola egész működésével részt vesz a tudományos világnézet, szemlélet, életmód és ízlés kialakításában. A szocialista iskola az egész emberre veti tekintetét.

A művelődési miniszter tanévnyitó ünnepi köszöntőjében szólt róla, hogy az iskolát, ahhoz, hogy betölthesse emberformáló, nevelő szerepét, szakadatlanul formálni, fejleszteni kell. A fejlesztés alapelvei megfogalmazódtak pártunk XII. kongresszusán, a nélkülözhetetlen feltételek megteremtésének eszközeit pedig – a lehetőségekhez mérten – a VI. ötéves terv tartalmazza.

– Valljuk – mondotta –, az egész társadalom szükségletét szem előtt tartva, hogy az iskolát nem időnkénti lökésekkel, megrázkódtatást okozó változásokkal, hanem folyamatos, szaka-

datlan fejlesztéssel kell beilleszteni a társadalmi haladás menetébe. Elvünk itt is, mint az élet oly sok területén; a haladás és biztonság együttes követelése. Merthogy fejlődésre, fejlesztésre ezen a területen is szükség van, azt józan ésszel mindenki belátja. Az oktatással, neveléssel szemben keletkező újabb társadalmi szükségleteket ki kell elégíteni. A teendő: az iskolarendszer és az oktatás-nevelés fejlesztésében olyan megoldás keresése, amely épít a magyar nemzeti oktatásügy évszázados, jó hagyományaira, a jó nemzetközi tapasztalatokra, a szocialista iskolarendszer vívmányaira, a mai iskola sok-sok értékére.

Tanévnyitó ünnepi köszöntőjében Pozsgay Imre szólt a közoktatás és a felsőoktatás fejlesztésének távlati feladatairól, s arról, hogy változó céllal és szigorúbb követelményekkel, de változatlanul szükség lesz a jövőben is a felnőttoktatásra.

– Miközben a távlati fejlesztési tervek előkészítésén fáradozunk – folytatta beszédét – egy pillanatra sem feledkezhetünk meg az iskola mai gondjairól, feladatairól. Látjuk, hogy az óvodák, iskolák fenntartói, a tanácsok és más szervezetek nagy felelősségtudattal törekszenek enyhíteni az óvodák zsúfoltságán, elérni, hogy lehetőleg minden iskoláskor előtti gyermek megfelelő intézményes előkészítés

után léphessen be az általános iskola első osztályába. Tudjuk, hogy el kell telnie egy-két esztendőnek, amíg az óvodák zsúfoltságából eredő gondjaink megoldódnak, de már nincs messze az idő. A megkönnyebbülésben – sajnos – szerepe lesz annak is, hogy a születések számában megváltozott az irányzat, folyamatosan csökken az óvodáskorba lépő gyerekek száma.

Ezután az általános iskola gondjairól szólt a művelődési miniszter, emlékeztetve arra, hogy éppen e mostani, az 1981-82-es tanévben lép be a legnépesebb csapat az első osztályba.

– Csaknem tizenötezerrel lesznek többen, mint tavaly. A ténynek csak örülhetünk. De nem hallgathatjuk el, hogy általános iskoláink ma még nincsenek teljes mértékben felkészülve ezeknek a nagy létszámú korosztályoknak a fogadására. Ebből a felismerésből született meg a kormányhatározat az általános iskolák fejlesztéséről, a tantanulmányhiány okozta gondok enyhítéséről, a nevelési lehetőségek jobb kihasználásáról. A kormány e területre szóló programjának megvalósításáig is türelmet, kitartó erőfeszítést és jó nevelői együttműködést kérünk az általános iskolákban dolgozó pedagógusoktól – mondotta Pozsgay Imre, aki megfogalmazta e téren a tanácsok, a társadalmi-gazdasági szervezetek és az

állampolgárok felelősségét is. Egyben, a művelődési kormányzat nevében támogatást is ígért a helyi iskolafejlesztési kezdeményezésekhez.

Az idei tanévhez kapcsolódó konkrét feladatok között említette meg a művelődési miniszter, hogy egyelőre szűk körben, de megkezdődött az előkészítése az ötnapos tanítási hétre való áttérésnek is. Ezzel kapcsolatban mondtotta, hogy a gyerekek megnövekedett hét végi szabad idejével együtt, növekszik a családok felelőssége a szabad idő értelmes eltöltésében.

– Tanévnnyitókon és sok egyéb alkalomkor szinte mindent elmondtunk már a pedagógusok megbecsüléséről, hivatásuk nagyszerűségéről. A jövő tanévben a megbecsülés újabb, kézzelfoghatóbb, gyakorlati példáit is fel kell mutatnunk. Többet kell tennünk az igazságosabb munkamegosztásért, a valódi pedagógiai teljesítmény felismeréséért és támogatásáért, az iskolai, nevelőtestületi légkör javításáért, a nevelő és az iskola társadalmi tekintélyének megerősítéséért.

Végezetül a művelődési miniszter azt mondta:

– Jó iskolát teremteni a hazának, a szocialista Magyarországnak, ez közös érdekünk és közös felelősségünk. Társadalmi, gazdasági gondjainkon úrrá lenni, népünk további felemelkedését előmozdítani csak jó iskola se-

gítségével lehet. Példaként álljon itt ismét a pataki kollégium, amely nagyszerű iskola azért lehetett, mert olyan pártfogói voltak, mint a Rákócziak, mert olyan nevelői voltak, mint Comenius és méltó utódai, ami által olyan diákjai lehettek, mint Bessenyei György, Csokonai Vitéz Mihály, Kazinczy Ferenc, Kossuth Lajos és a többiek. Büszkeségünkre okot adó, gazdag hagyomány és a jelen kapcsolatát pedig mi sem példázza jobban, mint hogy a szocialista Magyarország vezetői, tudósai, politikusai és nevelői közül, sokan ebben az iskolában készültek fel hivatásukra.

“...minden áldozat kicsiny ahhoz képest, miket a hazának kívánni joga van...” – idézte Pozsgay Imre egy debreceni volt diák, Kölcsey szavait. – Új társadalmunk szilárd alapjain és nemzetünk évezredes haladó hagyományain új közösséget kell teremtenünk. A családra, a szocialista iskolára, társadalmunk egész nevelési programjára érvényes a költői parancs: A haza minden előtt! – fejezte be tanévnnyitó ünnepi beszédét Pozsgay Imre. A legfiatalabbak, az első osztályosok virágsokra után ünnepi műsor következett, amelyben a gimnázium és a sárospataki általános iskolák tanulói működtek közre. Az országos tanévnnyitó ünnepség zárszavában Borsos Árpád többek között azt fogalmazta

meg, hogy a diákoknak és a tanároknak nem a “majd holnap” fogadalmával, hanem a “már ma” szellemében kell dolgozniuk azért, hogy az 1981-82-es tanév feladataival eredményesen birkózhassunk meg.

(Megjelent: Csutorás Annamária: Országos tanévnyitó ünnepség Sárospatakon. Pozsgay Imre mondott beszédet = Észak-Magyarország, 1981. szeptember 1.)

Mádl Ferenc tanévnyitó beszéde az Árpád Vezér Gimnáziumban, 1993.

Mádl Ferenc (1931) Széchenyi-díjas nemzetközi jogász, egyetemi tanár, politikus, az MTA rendes tagja. Tudományos kutató, majd az ELTE professzora. 1990-93 között tárca nélküli miniszter, 1993-94-ben művelődési és közoktatási miniszter, 1995-ben köztársasági elnökjelölt, 2000-től a Magyar Köztársaság elnöke.

Amikor az ember belép ide a tudomány csarnokába, hirtelen erős élmény hatja át. Keresi a gondolatait, hogy megfogalmazza magának, mit is érez. De rájön, hogy ezt csak valami építészeti-filozófiai tanulmányban tudná összehozni. Belátja, hogy erre most képtelen. Hagyja tehát zuhanni magára az élmény, s közben mégis kutat

gondolatainak mélyén valami frapáns rövid mondat után, amely hátha jól kifejezi, amit érez.

Hasonló eset történt itt a minap, amikor – egy jelenlévő elbeszélése szerint – bejött ide az akkor üres nagy terembe Ház Bence, egy tíz éves székely fiú. A bejárattól kicsit beljebb megállt. Levette szalmafonatú székely kalapját. Széthordta tekintetét előbb a csarnok hajóján, aztán a karzaton. S egyszer csak kiszakadt belőle egy mondat: “Hát ez vagányul meg van csinálva.” Lehet, hogy nem túl pallérozott szavak, de azért nehéz az élménynek ehhez az őszinte gyermeki megvallásához bármit is hozzátenni. Jó itt lenni. Sok mindenért.

Megtisztelő és tiszteletet parancsoló önökkel itt ünnepelni, mert a honfoglaló Árpád utódainak városában Sárospatakon vagyunk, ahol már I. Endre király idejében vár állott, ahol a kőbe épült történelem, a Rákóczi-vár, a pataki kollégium épületeire ma a modern magyar építészet e csodálatos architektúrájú Makovecz-épülete felel.

Megtisztelő és tiszteletet parancsoló itt együtt ünnepelni, mert Sárospatakon már a középkorban fényes iskola és kultúra virágzott, ez a hely egyszerre volt országunk egyik nagy nemzeti és európai hírű kulturális központja. Legkorábbi ismert történelmi alakja

Árpádházi Szent Erzsébet, a mindennapi szolidaritás hőse és szentje.

Tanítványa volt a mátészalkai csizmadia fiából lett esztergomi érsek, az ország primásává emelkedett Szalkai László, aki bandériumot vezető zászlós főúrként esett el a haza védelmében Mohácsnál. Mohácstól már csak a Perényiek és Kopácsi jöttek vissza, akik életre hívják a pataki kollégiumot, hogy a haza puritán erkölcsű fiait korszerű tudománnyal vértessék fel, így segítvén egy öntudatos nemzet felsegélését és megerősödését. A kollégium híres tanára mindjárt alapítás után Balsaráti Vítus János lett, akinek élete modern odisszeiának is beillenek: csecsemőként úgy marad életben, hogy a Délvidékre betörő törökök egy égő házból szánalomból bölcsőstől az utcára dobják; Wittenbergben is tanul, Olaszországban orvosdoktor, a pápa udvari orvosa lesz, de protestánsként Patakon találja meg otthonát, itt kollégiumi tanár és hazánk első nagy iskolaorvosa lesz.

A pataki kollégium és a vár odisszeája történetének is izgalmas – a Thököly- és Rákóczi-szabadságharctól egészen napjainkig: a kollégium hányattatása és visszatérése, a vár pusztulása és újjáépülése, a torzsalkodás és a kiegyezés, amelyben pl. a XVIII. század elején még az angol és a orosz király is közbevetette magát III.

Károlynál, hogy ne háborgassa Patakot, se tanárait, se tanulóit. A türelem és a béke meg-megerősödött. Sárospatak fényes lapjain sok minden olvasható: a Rákóczi-szabadságharc; az utolsó kuruc országgyűlés; 1666-ban Rákóczi Ferenc itt ülte mennyegzőjét Zrínyi Ilonával; az 1600-as években Comenius itt dolgozza, illetve próbálja ki pedagógiai-nevelési elveit, a művelődésügy reformjával itt hirdeti az enciklopédikus műveltségeszményt, az egymás tiszteletét kifejező-hordozó béke és együttműködés hitvallását; az 1790-91. évi XXVI. törvénycikkben biztosítván újból a szabad vallásgyakorlást és iskolák szabad szervezését a béke alkotó éveiben a kultúra és a megértés aurája-szelleme sugárzott Patakon: Bessenyei György, Kazinczy Ferenc, Szemere Bertalan is voltak itt növendékek; 1796-ban készült tantervben érvényre jutott a “nemzeties szellem védelmezése”; a magyar magánjog számára külön tanszéket állítottak fel; volt 1885-ben már saját ifjúsági lapja, volt segélyegyesület, torna- és tűzoltó-egyesület, 1792-ben már híres énekkara; számos alapítvány-jövedelme – ahogy a forrás szól – “megkönnyíti az itt tanulást, a tápintézetben 200-300 tanuló nyer egészen ingyen vagy 20, 40, legfeljebb 60 forintért évi tisztességes ellátást”, miközben 1894-ben a gimnázium elő-

készítő és 8 osztályában 506 beiratkozott diák tanult; 1848 pataki tanárainál és diákjainál itt jártak Petőfi azt írja: “itt tanyáztak a szabadság oroszlánjai”. Még el lehetne időzni Sárospatak fényes lapjainál. Szólni kellene e század szomorú évtizedeiről is. De lapozzuk most ezeket át. Jó tudni, hogy a művelődés, a nemzeti kultúra ereje-szellem nehéz időkben is vigasztaló-éltető erő volt Patakon, a sokszor megrendezett Anyanyelvi Konferencia nemcsak a szorosan vett határon túlra, de messze világba elvitte a magyar kultúrát és a szülőföld vonzását.

Az elmúlt évek történelmi átalakulása – békés politikai társadalmi és kulturális forradalma – meghozta Sárospatak művelődésügyének új szintézisét. Új világunk törvényei és kormányzati politikája – párosulva a református egyház, az önkormányzat, a pedagógusok, a környék lakosainak törekvéseivel – a történelmi értékek megbecsülése, a kölcsönös türelem és megbecsülés, a nemes versengés, a korszerű művelődés nagyobb lehetőségeinek jegyében visszaadta a pataki kollégiumot nemes szerepének, és mellette létrehozta a pataki művelődés és oktatásügy új szép vállalkozását, az új állami-önkormányzati középiskolát, az Árpád Vezér Gimnáziumot.

Az önkormányzat felelős fenntartói szerepe mellett, a szülők közreműkö-

désével, ami az új közoktatási törvényben intézményesített iskolaszékben bizonyosan hamar kiteljesedik, a tantestület alkotó-oktató-nevelő elkötelezettségével ez a gimnázium is biztosan hamar felnő Sárospatak “méltó régi nagy híréhez”. Szükség van erre mind az új generáció emberi-jellemi-erkölcsi nevelésében, mind a korszerű ismeretek hatékony oktatásában.

A nevelés fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Az európai etikai és erkölcsi értékrend – a jó és szép megismerése és szeretete, a tisztesség, a becsület, az egyenesség, a másikkal, a másság tisztelete, a türelem, a szülő és család szeretete, az áldozatkészség, a nagyobb közösség és a haza szeretete, a közösségért való cselekvés igénye, a gyengébbekkel való szolidaritás, a környezet védelme, a nemes kulturális és szórakozási igények erősítése, a felfedezés és a tudás örömeinek felkeltése, mindezek felmutatása, az ezekre való nevelés valamennyiünk kötelessége, de különösen kötelessége az iskolának, ennek a gimnáziumnak is. Ebben van országunkban a legnagyobb deficit, erre van a legnagyobb szükség. Ezért mondja ki a törvény, hogy az erkölcsi értékeket tanítani kell az önkormányzati iskolákban is. Ezért is ismeri el a törvény – természetesen az alapvető szabadságjogok jegyében is – az egyházi iskolák

alapításának és választásának szabadságát, és teszi kötelezővé önkormányzati iskolákban is annak lehetővé tételét, hogy a szülők választásuk szerint vallásoktatást biztosíthatassanak gyermekeik számára. Ehhez mindennél szükséges a kölcsönös megbecsülés, a másság természetes tisztelete, alkotmányos rendünk alapjainak tisztelete, amely ezt a jogot és kötelességet az iskolai nevelés tekintetében valamennyiünk számára előírja. Övünk magunkat és gyermekeinket, hogy arra nézve ami természetes, ti., hogy ki ilyen, ki olyan etnikailag vagy valamilyen, hogy erre nézve bárki felelőtlenül ellentétet szítson; a gyűlölködéstől meg mentsen meg minket az Isten.

Jó tudni erről a gimnáziumról, hogy nemcsak a nevelés terén kész nemes törvényes hivatását betölteni, hanem felkészült a kor kihívásainak megfelelő oktatási feladatokra is. Él az új törvényben nyitott új iskolarendszer szerkezeti lehetőségeivel, így a 0. évfolyammal, hogy egy-egy tárgyban nyelvben nagy sebességre kapcsoljon, pl. heti 20 angol órával, a végén középfokú, érettségire pedig felsőfokú nyelvvizsgával. Él a 4 és 6 osztályos gimnáziumi struktúrával. Korszerű pedagógiai programot tükröz a tervezett három profil: az idegen nyelvek, a számítástechnika és informatika,

valamint a környezetvédelem különös előtérbe állítása. Ha ehhez még látjuk a tervekben a tehetségkutatást és tehetséggondozást, valamint a sport hangsúlyozott szerepét, akkor mind a szülők, mind a diákok, mind a szélesebb közvélemény örömmel tekinthet az iskola holnapjai felé. Ehhez is kapcsolódóan szeretném hangsúlyozni Sárospatak esélyét és felelősséget az eszmék és a kultúra határokat ívelő, nemzetközi áramában. Legyen ez az iskolaváros e tekintetben is hű nagy híréhez – mind saját magának igényessége-színvonala, mind a határon túli magyarság, mind kis országunk, mind a szélesebb nagyvilág javára. Visszatérve most már Sárospatak történeti és mai szellemének színtereire; ahhoz, hogy – mint bevezetőleg én is mondtam – Sárospatakon már a középkorban fényes iskola virágzott mind emberi-szellemi tartalmában, mind az ezáltal teremtett architektúrában, a kettő harmóniájában és kölcsönhatásában; ahhoz, hogy Makovecz Imre építőművész alkotó tehetségével, a történeti és nemzeti hagyományoktól inspirált épület- és térteremtő víziójával, ezzel a csodálatos épülettel építészeti kifejezést adott és szerethető-inspiráló teret teremtett itt és ma a korszerű nevelő és tanító iskolának – látva, átélve mind ezt, gondolom valamennyiünk nevé-

ben meg kell köszönni mindenkinek azt a sok szellemi és anyagi erőfeszítést, ami által ez az iskola létrejöhett és elkezdheti betölteni hivatását. Kívánom a szülőknek, a diákoknak, a tanároknak, az önkormányzatnak, minden közreműködőnek, a város és környéke lakóinak, a társiskoláknak, szeressék iskolájukat. Hadd nyissuk meg az új tanévet azzal a hittel, hogy iskoláink – nehézségeikkel, de az állandó újrakezdés örömeivel – megteszik azt, amit a nemzeti felemelkedésért az iskolától az ország kér, s máttól kezdve ebben társunk lesz az új sárospataki Árpád Vezér Gimnázium is.

(Megjelent: Iskolaavatás és tanévnnyitó Sárospatakon. Beszéd a sárospataki Árpád Vezér Gimnázium iskolaavató és tanévnnyitó ünnepségén (1993. szeptember 1.), in: Mádl Ferenc: Az európai örökség útjain, Athenaeum Nyomda Rt., 1995, 192-196. o.)

Orbán Viktor tanévnnyitó beszéde a Református Kollégium Gimnáziumában, 2001.

Orbán Viktor (1963) jogász, politikus. A Fidesz egyik megalapítója, 1993-tól elnöke. 1990-től országgyűlési képviselő, 1998-tól a Magyar Köztársaság miniszterelnöke.

Angolhonban és német földön az a

történet járja, hogy a II. világháborúban a szemben álló felek megállapodtak abban, hogy a német bombázók elkerülik Oxfordot és Cambridge-et, cserébe az angol légierő is megkíméli Heidelberget és Göttingent.

Itt, Közép-Európában más sorsuk van a szellemi műhelyeknek. Ezek a műhelyek – mint amilyen az önöké is – gyakorta jelentettek szálkát az idegen hatalmak szemében. Itt – önöknél – amit a bomba megkímélt, azt a megszállók és csendestársaik bezáratták. Igaz ez erre a 470 éves kollégiumra, amelyet szintén bezárattak, hiába szerepeltek az osztálynaplókban olyan nevek, mint Kazinczy Ferenc, Szemere Bertalan, vagy éppen Kosuth Lajos, hiába kerültek ki ezek közül a falak közül prédikátorok, költők, jurátusok és tanítók ezrei.

Nem mindegy, hogy milyen és melyik iskolába jár az ember. Szerencsés az a diák, aki ennek a mondatnak az igazságára már az iskolai évei alatt rájön. De a többség csak visszatekintve ismeri fel a gimnázium jelentőségét az ő saját életében. Sokan vagyunk ezzel így. De higgyék el, aki jó és nemes iskolába járt, az egy kicsit mindig diákja marad az elhagyott Alma Maternek. Patak, Pápa, Debrecen ilyen nemes és jó iskolái hazánknak. Személyes tapasztalatom, amikor nyolcvan-kilencvenéves emberekkel

találkozom, nemzetközi hírű tudósokkal is gyakorta, akkor az első mondatok között hallom a szájukból, bemutatkozáskor: pataki vagy éppen pápai diák voltam. Pataki, pápai vagy debreceni diáknak lenni, de bővíthetjük a kört: református iskola diákjának lenni nem egyszerűen négy, hat vagy nyolc év tanulást jelent, hanem életformát, habitust és egy sajátos magyar világnézetet. Amit itt önök tudáson túl nevelésben, hitben, nemzeti öntudatban kapnak, életük végéig önökkel marad, akkor is, ha ma még a jövő heti vagy a holnapi vizsgák tűnnek fontosabbnak az önök számára. Lehet, hogy lázadnak ez ellen, de ez így természetes. Lehet, hogy először megkérdőjelezzik, de higgyék el, ez így van jól. Ha hiteles a református nevelés, amit az intézményekben kapnak, akkor – hiába a korai lázadás, az első reflexből történő elutasítás, – amit itt kapnak, előbb-utóbb második természetükké válik.

Diáknak lenni nem könnyű. Azok kedvéért, akik nem láttak még indiai filmet, egy jellemző képet szeretnék bemutatni. Ezekben a filmekben a hatalmas húskolosszus elefántok egészen vékony, földbe leszúrt pálcához vékony madzaggal vannak kikötve. Miért van ez így? Nos, amikor még kicsik az elefántok, nagy és vastag kötéllel, nagy és erős fához kötik őket,

ahonnan szabadulni akarnak először. Aztán – belátván korlátaikat – már nem teszik, s aztán hiába nőnek meg, hiába nagy az erejük, hiába lennének már nagyobb teljesítményre képesek, a kis pálcá és a vékony madzag is elegendő. Sokféleképpen lehet értelmezni ezt a képet. Én most, kedves diákok, azt az olvasatot szeretném figyelmükbe ajánlani, hogy az ember ereje, alkotóképessége nem határtalan, de mindig szélesebb valamivel, mint azt az ember legelőször gondolná. Engedjék meg, hogy önöknek is átadjak egy gondolatot, hátha hasznát veszik az előttünk álló tanév során. A legtöbb ember akkor követi el a nagy hibát, amikor ugrás közben próbálja meg visszafogni a lovát.

Nagyon jól emlékszem, amikor egyetemista diákként először találkoztam olyan diáktársakkal, akik egyházi gimnáziumban érettségiztek. A nyolcvanas években nem voltak sokan Magyarországon. De azok a kevesek kitüntetésnek, kiváltságnak érezték, hogy református vagy éppen bencés diákok lehettek a kommunista rendszer ellenére. Ma önök már – hála Istennek – jóval többen vannak, egyre többen. Önökhöz készülve átnéztem a számokat, és örömmel nézegethettem ezeket, amelyek arra utalnak, hogy – csodáival határos módon ha nehezen is de – sikerült felvenni azt a fonalat,

amelyek korábban, negyven évvel ezelőtt elszakítottak. Éppen azoknak a diákoknak leginkább, akik korábban debreceni, pápai vagy pataki diákok voltak. Bármilyen nehéz is volt a főnál felvétele és újrakötése, ma önök sokkal többen vannak, mint húsz, tíz vagy akár négy esztendővel ezelőtt. Higgyék el, református diáknak lenni ma is kitüntetés.

Miben áll az önök helyzetének kivételessége? Ha jól megtanulják, tisztelt diákok, ha második természetükké válik, akkor fontos igazságokra jöhetnek rá diákéveik alatt. Ha jól megtanulják, amit itt hallanak, és az iskola szelleme az önök második természetévé válik, akkor olyan igazságokat taníthatnak meg, amelyekre mindannyiunknak nagy szüksége lesz a jövőben, feltéve, ha valóban fölfelé akarunk építkezni.

A leghatasosabban ezeket az igazságokat az önök iskoláinak jelmondatai fejezik ki az önök számára is, de az ország nem református polgárainak is. "Istenek, hazának, tudománynak" – hirdeti a pápai iskola jelszava. A tudomány és a haza jövője attól függ, különösen ma, amikor embergyárak fenyegető képe bontakozik ki a szemünk előtt, hogy ez a három: Isten, haza és tudomány együtt marad-e az új évezredben. Amikor Kecskeméten jártam, azt olvastam, hogy "Teher alatt

nő a pálma" – ezt tanítják ma is, amikor kordivatok és hamis jelszavak azt hirdetik: a terhek azért vannak, hogy megszabaduljunk tőlük. "Imádkozzál és dolgozzál!" – ezt tanulhatja az ember, ha Debrecen felé fordul, de talán a bencések is hasonlóra oktatják a gyermekeket. Imádkozzál és dolgozzál: ez az emberi alkotás és tudás határaitra figyelmeztet mindannyiunkat. "Három fáklyám ég: hit, haza, emberiség" – ez pedig itt, Patakon járja. Magyarországnak múlhatatlan szüksége van olyan iskolákra, amelyek úgy gondolják, hogy ilyen mondatok, ilyen gondolatok, ilyen jelszavak szabják meg az ő arcélüket. Református diáknak lenni kitüntetés. Ha önök, kedves barátaim nem adják tovább azokat az igazságokat, melyeket az előbb idézett mondatok rejtenek, akkor szegényebb lesz Magyarország, múlhatatlanul hiányozni fog belőle valami. Kérem, ne felejtsek el: az igazságokat örökké ismételni kell, mert a hazugságokat is örökké ismétlik!

(Megjelent: Orbán Viktor miniszterelnök köszöntő beszéde = Sárospataki Református Lapok, LIV. évfolyam 3. szám, 2001. október)

(A szövegeket válogatta, szerkesztette és a jegyzeteket írta Bolvári-Takács Gábor.)